

Işımlar için bk. Sezgin, III, 260-263, 377; V, 264-272, 402; VI, 163-170; VII, 151-152, 268-270, 404-405; DSB, XIII, 292-295; Rosenfeld – İhsanoğlu, s. 48-56; matematiğe dair eserlerinin dökümü için bk. Ebü'l-Kâsım Kurbânî, s. 204-210). Francis J. Carmody, Sâbit'in astronomiye dair eserlerinin Latince tercümeleri üzerine bir çalışma yapmış (*The Astronomical Works of Thabit b. Qurra*, Berkeley 1941, 1960), Régis Morelon da astronomiyle ilgili dokuz Arapça risâlesini Fransızca tercüme ve açıklamalarıyla birlikte neşretmiştir (Thābit Ibn Qurra, *Oeuvres d'astronomie*, Paris 1987).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Cülcül, *Ṭabaḳātü'l-eṭṭebbâ* (nşr. Fuâd Seyyid), Beyrut 1405/1985, s. 75; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (nşr. Nâhid Abbas Osman), Devha 1985, s. 548-550; Bîrûnî, *Tahdîdü nihâyâtü'l-emâkin* (nşr. Muhammed b. Tâvî el-Tançî), Ankara 1962, s. 27, 72, 203; Sâid el-Endelüsî, *Ṭabaḳātü'l-ümera*, s. 41, 42; İbn Ebû Usaybia, *Uyûnü'l-enbâ*, s. 295-300, 307; İbnü'l-Kıftî, *İḥbârü'l-ulemâ*, s. 42-43, 80-85, 130-133, 300-304; İbn Hallikân, *Vefeyât*, I, 313-315; Taşköprizâde, *Miftâhu's-sa'âde*, I, 270, 374; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1594; Suter, *Die Mathematiker*, s. 34-38, 51-52, 53-54; Sâlih Zeki, *Âsâr-ı Bâkiye*, İstanbul 1329, I, 157-159; D. E. Smith, *History of Mathematics*, New York 1953, II, 685; Sarton, *Introduction*, I, 599-600, 631-632, 641; Kadri Hâfiz Tûkân, *Türâşü'l-'Arabî'l-ilmî fi'r-riyâziyyât ve'l-felek*, Beyrut, ts. (Dârü's-şark), s. 195-205; Sezgin, *GAS*, III, 260-263, 377; IV, 163-170, 193-195; V, 264-272, 291, 292-295, 402; VI, 151-152, 163-170, 269-270, 274-275, 329-339; VII, 151-152, 268-270, 404-405; B. A. Rosenfeld – A. T. Grigorian, "Thabit b. Qurra", *DSB*, XIII, 288-295; Aydın Sayılı, *Abdülhamid İbn Türk'ün Katışık Denklemlerde Mantıkî Zaruretlere Adlı Yazısı ve Zamanın Cebri*, Ankara 1985, s. 74; *Nazarîyyetü'l-mütevâziyyât fi'l-hendesetü'l-İslâmiyye* (nşr. Halîl Çâvîş), Tunus 1988, s. 58-84; B. A. Rosenfeld – A. P. Youschkevitch, *Nazarîyyetü'l-huṭûti'l-mütevâziyye fi'l-meşâdirü'l-'Arabîyye* (trc. Sâmi Şelhûb – Kemâl Necîb Abdurrahman), Halep 1989, s. 58-74; Rüşdî Râşid, *Târîhu'r-riyâziyyâtü'l-'Arabîyye beyne'l-cebr ve'l-hisâb* (trc. Hüseyin Zeynüddin), Beyrut 1989, s. 279, 299-346; a.mlf. – R. Morelon, "Thābit b. Qurra", *EP* (İng.), X, 428-429; Ebü'l-Kâsım Kurbânî, *Zindeğnâme-i Rîyâzîdânân-ı Devre-i İslâmî*, Tahran 1365 hş., s. 204-210; Victor J. Katz, *A History of Mathematics: An Introduction*, New York 1993, s. 233-234, 252-253; Ilias Fernini, *A Bibliography of Scholars in Medieval Islam: 150-1000 A.H. (750-1600 A.D.)*, Abu Dhabi 1998, s. 424-435; B. A. Rosenfeld – Ekmeleddin İhsanoğlu, *Mathematicians, Astronomers and Other Scholars of Islamic Civilization and Their Works* (7th-19th c.), İstanbul 2003, s. 48-56; Sonja Brentjes, "The First Perfect Numbers and Three Types of Amicable Numbers in a Manuscript on Elementary Number Theory by Ibn Fallûs", *Erdem*, IV/11, Ankara 1988, s. 467-483 (Türkçe tercümesi: Melek Dosay, s. 485-500); J. Ruska, "Sâbit", *İA*, X, 14-15.

İHSAN FAZLIOĞLU

SÂBİT b. SİNÂN

(ثابت بن سينان)

Ebû'l-Hasen Sâbit b. Sinân
b. Sâbit b. Kurre es-Sâbî
(ö. 365/975-76)

Tarihçi, hekim ve matematikçi.

Bağdat'ta, Abbâsiler döneminde ilme yaptığı katkıları ve tıp alanındaki hizmetleriyle tanınan Harranlı İbn Kurre ailesinin bir ferdi olarak dünyaya geldi; babası Sinân b. Sâbit, dedesi Sâbit b. Kurre'dir. Akfî ilimleri ve tıbbı babasından tahsil ederek Bağdat'ın önde gelen hekimleri arasında yer aldı ve Büveyhî Emiri Muizzüdde'ye Hipokrat ve Câfînûs'un (Galen) eserlerini okuttu. Babasıyla birlikte Halife Râzî-Billâh'ın sarayında bulundu, daha sonra Müttaki-Lillâh, Müstekfî-Billâh ve Mutî-Lillâh'ın özel hekimliğini yaptı. 313 (925) yılında Vezir Muhammed b. Ubeydullah el-Hâkânî tarafından Bağdat'taki Derbû'l-mufazzal Hastahanesi'nin başhekimliğine tayin edilen Sâbit b. Sinân, yolsuzluk yaptığı için zindana atılan Vezir İbn Mukle'nin Halife Râzî-Billâh tarafından önce elinin, daha sonra dilinin kestirilmesi hadisesine şahit oldu; onun çektiği ıstırapı ve kendisini nasıl tedavi ettiğini bütün ayrıntılarıyla anlattı (İbn Ebû Usaybia, s. 304-307). Bazı kaynaklar Sâbit b. Sinân'ın 363 (974) yılında öldüğünü yazarsa da (a.g.e., s. 307) yeğeni Hilâl b. Muhassin es-Sâbî dayısının ölüm tarihini 365 (975-76) olarak vermektedir (İbnü'l-Kıftî, s. 78). Kaynaklarda Sâbit b. Sinân'ın daha çok tarihçiliği üzerinde durulmakta, tıp ve riyâzî ilimler alanında herhangi bir eserinden söz edilmemektedir.

Eserleri. Sâbit b. Sinân'ın günümüze ulaşan tek eseri *Kitâbü't-Târîh*'tir. Bir vak'a-nüvis titizliğiyle kaleme alınan ve yazıldığı dönemde meşhur olan eser 295-365 (908-976) yılları arasındaki olayları anlatır ve Taberî'nin yazdığı tarihin bir zeyli mahiyetindedir. Hilâl b. Muhassin es-Sâbî dayısının bu kitabına yazdığı zeyille olayları 447 (1055) yılına kadar getirmiştir. İbn Miskevî, Hemedânî, İbnü'l-Esîr, Zehebî ve başkalarının geniş ölçüde ictibasta bulunduğu eserin Karmafil hakkında en orijinal kaynak niteliğindeki bölümü günümüze ulaşmış ve Süheyl Zekkâr tarafından *Târîhu aḥbârî'l-Karâmiṭa* içinde yayımlanmıştır (Beyrut 1391/1971, s. 1-68). Sâbit b. Sinân'ın ayrıca *Müfred fî aḥbârî's-Şâm ve Mısr ile Vefeyâtü men tüvüffiye fî külli sene min sene şelâse mi'e ile's-seneti'lleti tüvüffiye fihâ* adlı eserleri olduğu belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kıftî, *İḥbârü'l-ulemâ*, s. 77-78; İbn Ebû Usaybia, *Uyûnü'l-enbâ*, s. 304-307; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 559; Kemâl es-Sâmerrâi, *Muḥtaşaru târîhi'l-ṭibbî'l-'Arabî*, Bağdad 1404/1984, I, 494-495; M. S. Khan, "Miskawih and Thabit ibn Sinan", *ZDMG*, CXVII (1967), s. 303-317; F. C. de Blois, "Sâbî", *EP* (İng.), VIII, 673; Züheyri el-Bâbâ, "Sabit b. Sinan", *el-Mevsû'atü'l-'Arabîyye*, Dimaşk 2003, VII, 277.

MAH MUT KAYA

SÂBİÜN

(bk. SÂBİİLİK).

SABRÎ

(صبري)

(ö. 1055/1645)

Divan şairi.

Edirne'de doğdu. Çağdaşlarından Riyâzî ve Rızâ adını Mehmed, Kafzâde Fâizî Ali-zâde Şerif Sabrî diye kaydedir. Safâyî de adını Mehmed olarak verirken, "Şerif Sabrî demekle karîn-i iştihâr olmuştur" der. Bu ilk kaynakların aksine Müstakimzâde adını Seyyid Ahmed diye zikreder. Babası, Kınalızâde Ali Efendi'nin mülâzimlerinden Edirneli kadı ve şair İlmî Ahmed Çelebi'dir. Sabrî öğrenimini Edirne'de tamamlayıp ilmiye mesleğine girdi. Rumeli sadâret görevinde bulunan Zekerîyyâzâde Yahyâ Efendi'nin mülâzimi olarak çeşitli yerlerde kadılık yaptı. IV. Murad'ın nedimleri arasında yer aldı. Hoşsohbet ve sempatik kişiliğiyle sevilip sayılan bir olarak tanındı. İstanbul'da vefat etti; Edirnekapı dışında bulunan, Vezîriâzam Bayram Paşa tarafından tekrar yaptırılmasına tarih düşürdüğü Emîr Buhârî Tekkesi civarında defnedildi. Mehmed Süreyyâ mezarının Eyüp'te olduğunu söyler.

XVII. yüzyılın münşilerinden ve güçlü şairlerinden sayılan Sabrî'nin aynı zamanda âlim bir kişi olduğu belirtilir. Benzersiz mazmunlar kullandığı, aşırı heyecanlardan uzak bir söyleyişin hâkim olduğu şiirleri âhenkli kabul edilmiş, bazı kasideleri özellikle beğenilmiştir. Gerçek hayatta gördüklerini tasvir etmesiyle dikkat çeken Sabrî'nin sade bir üslûpla yazdığı gazellerinde deyimler ve atasözleri yanında döneminin cirit vb. oyunları da yer almıştır. Ağır, fakat akıcı bir dille kaleme aldığı kasidelerinde ise Zekerîyyâzâde Yahyâ Efendi'nin etkisi görülmektedir. Şairliği zor beğenen Nefî tarafından takdir edilmiştir. Nefî-